

2. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] : Закон України : [від 23.02.2006 р. № 3480-IV]. – Режим доступу : <<http://zakon.rada.gov.ua>>.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://ukrstat.gov.ua>>.
4. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] : звіт ДКЦПФР за 2010 рік. – Режим доступу : <<http://www.ssmc.gov.ua>>.

Отримано 30.10.2012. ХДУХТ, Харків.
© О.П. Близнюк, О.М. Іванюта, 2012.

УДК 339.564 (477)

А.В. Янчев, канд. екон. наук
О.І. Печенка, ст. викл.
В.О. Пірштук, студ.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглянуто питання щодо конкурентоспроможності експортного комплексу України, проаналізовано обсяги зовнішньої торгівлі країни товарами, її динаміку та структуру. Окреслено пріоритетні заходи щодо вдосконалення структури експорту України.

Рассмотрен вопрос относительно конкурентоспособности экспортного комплекса Украины, проанализированы объемы внешней торговли страны товарами, ее динамика и структура. Определены приоритетные меры по совершенствованию структуры экспорта Украины.

The question about the competitiveness of the export sector of Ukraine, analyze volumes of foreign trade in goods, its dynamics and structure. The priority actions for improving the structure of Ukrainian export.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток зовнішньої торгівлі, зокрема нарощування експорту країни на світовому ринку, збільшення або, принаймні, збереження його питомої ваги у світовій торгівлі, є надзвичайно важливим чинником функціонування національної економіки будь-якої держави. Стратегічне значення зовнішньої торгівлі для України зумовлюється тим, що модернізація економіки, залучення масштабних іноземних

інвестицій, новітніх технологій можливі лише за умови формування в країні стійкої, відкритої до зовнішнього світу господарської системи, органічного включення України в систему глобального розподілу праці.

В економічному розвитку країни вагому роль відіграє експорт. Експортні операції є важливим джерелом надходження валюти та формування доходів держави, підвищення її економічного добробуту, поліпшення рівня життя населення тощо.

Економіка України значною мірою є експортно-орієнтованою. Частка експорту в структурі ВВП складає більше 50%. Домінуючі позиції в структурі експорту України займає експорт товарів. За даними 2011 р., їх частка в загальному обсязі експорту складала понад 80%, а частка експорту послуг, відповідно, близько 20%. З огляду на це, дослідження товарного експорту, його обсягу, динаміки та структури є важливим і набуває особливої значущості в контексті членства України у Світовій організації торгівлі та посилення євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями зовнішньої торгівлі України, зокрема й експортних операцій, займаються чимало вчених-економістів, серед них: Я. Базилюк, Т. Вахненко, Я. Жаліло, Т. Мельник, Н. Пирець, А. Філіпенко та ін.

Формування та реалізація експортного потенціалу є складним і багатоаспектним процесом, який охоплює як внутрішньоекономічні, так і зовнішньоекономічні складові та чинники різновекторної дії. Досліджені різні аспекти цього процесу на різних рівнях в працях багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема, М. Портера, П. Самуельсона, М. Сейфуллаєвої, Р. Буттева, О. Волкодавовой, В. Михайловського, В. Рогачова, Д. Лук'яненка, А. Скорнякової, М. Якубовського та ін.

Метою та завданням статті є оцінка сучасного стану експортного потенціалу України, а саме товарної та географічної структури експорту, дослідження позитивних та негативних тенденцій у розвитку експортної діяльності, аналіз пріоритетів використання експортного потенціалу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна торгівля є пріоритетним напрямом зовнішньоекономічної стратегії України, оскільки сьогодні вона забезпечує значні надходження до державного бюджету країни. Основними експортно-орієнтованими галузями національної економіки є металургійна, хімічна промисловість, сільське господарство [1].

Вагому частину ВВП в Україні складає експорт, на який припадає близько 56%. Але на сьогодні недостатньо приділена увага аспектам розвитку зовнішньої торгівлі України під час останньої світової економічної кризи та оцінці перспектив її розвитку в післякризовий період. Для виходу з кризової ситуації, що склалася в зовнішній торгівлі України на сьогодні, існує низка перешкод, а саме: неконкурентоспроможність на світовому ринку вітчизняної продукції; вивіз національного капіталу за межі України; недостатнє сприяння держави вітчизняним експортерам; відсутність податкового стимулювання розвитку зовнішньої торгівлі [2].

Для розвитку зовнішньої торгівлі Україна має значний експортний потенціал, тобто здатність національної економіки виробляти конкурентоспроможні товари та реалізовувати їх на міжнародних ринках за умов постійного зростання ефективності використання природних ресурсів, розвитку науково-технічного потенціалу, валютної та фінансово-кредитної систем. Україна має унікальні природні ресурси, вигідне географічне положення, кваліфіковану та порівняно дешеву робочу силу, співпрацює з високорозвиненими країнами Європи, й розвиває такі галузі промисловості, як металургійна, хімічна, сільське господарство, високі технології тощо.

Так, за січень-липень 2012 р. експорт товарів склав 39430529,7 млн дол. США, імпорт – 48089829,8 млн дол. США. Порівняно з січнем – липнем 2011 р. експорт збільшився на 3,3%, імпорт – на 7,1%. Від’ємне сальдо складало 8659300,1 млн дол. США, а за 7 місяців 2011 р. – 6665,8 млн дол. США. На формування від’ємного сальдо вплинули окремі товарні групи, а саме – паливо мінеральне, нафта та продукти її перегонки (–12915,9 млн дол. США), засоби наземного транспорту, крім залізничного, (–3322,7 млн дол. США) та електротехнічне обладнання (–3465,6 млн дол. США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,82 (за 7 місяців 2011 р. – 0,85).

Зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами із 219 країн світу. Обсяги експорту товарів до країн СНД склали 37% від загального обсягу експорту, Європи – 24,9% (у тому числі до країн Європейського Союзу – 23,5%), Азії – 26,6%, Африки – 7,6%, Америки – 3,5%.

Найбільші експортні поставки здійснювались до Російської Федерації – 26% від загального обсягу експорту, Туреччини – 5,6%, Польщі – 3,9%, Італії – 3,6%, Індії – 3,3%, Білорусі – 3% та Китаю – 2,7%.

Збільшився експорт товарів до всіх основних країн-партнерів, а саме Китаю – на 57,2% (за рахунок поставок руд та концентратів залізних, органічних хімічних сполук, жирів та олії), Індії – на 48% (за рахунок поставок жирів та олії, чорних металів, добрив), Польщі – на 38,5% (за рахунок поставок чорних металів, руд та концентратів залізних, чорних металів, електричних машин), Російської Федерації – на 35,6%, Італії – на 21,5%, Туреччини – на 26%, Білорусі – на 2,8%.

Основу товарної структури українського експорту склали чорні метали та вироби з них – 28,5% від загального обсягу експорту (зменшення на 12% проти січня – липня 2011 р.), мінеральні продукти – 11,9% (зменшення на 17%), продукти рослинного походження – 11,3% (збільшення на 83,2%), механічні та електричні машини – 9,9% (збільшення на 7,5%), засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 8,7% (збільшення на 27,4%), продукція хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості – 7,6% (збільшення на 4,1%), жири та олія – 5,8% (збільшення на 9,1%).

У загальному обсязі експорту товарів порівняно з 7 місяцями 2011 р. збільшилась частка мінерального палива, нафти та продуктів її перегонки – із 8,3 до 9,1%, руд та концентратів залізних – із 5,5 до 6,2%, залізничних локомотивів – із 5,6 до 5,8%, жирів та олії – із 5,0 до 8,1%, зернових культур – із 5,0 до 7%, виробів із чорних металів – із 4,2 до 5,6%, добрив – із 2,9 до 3,6%, продуктів неорганічної хімії – із 2,6 до 2,8%.

Натомість зменшилась частка чорних металів – із 27 до 23,2%, механічних машин – із 5,1 до 4,2%, електричних машин – із 4,6 до 4,2% [3].

Найактивніше здійснювали експортно-імпортні операції підприємства м. Києва, Донецької, Дніпропетровської, Луганської, Запорізької та Київської областей.

Серед перспективних напрямів розвитку зовнішньої торгівлі, що мають найбільше значення, виділяють наступні: мінімізація від'ємного сальдо в зовнішній торгівлі товарами за рахунок збільшення обсягів експорту, зокрема заохочення експорту високотехнологічної продукції; диверсифікація ринків збуту (перспективніше вбачається торговельно-економічна співпраця з Китаєм і країнами АСЕАН у рамках найбільшої у світі за чисельністю населення зони вільної торгівлі «Китай – АСЕАН», купівельна спроможність громадян якої постійно зростає); збільшення частки інвестиційного імпорту. Досягнення цих завдань є важливою складовою для подолання депресивних тенденцій національної економіки України та здобуття свого місця на світовій економічній арені [4].

Пріоритетами на цей період має бути, насамперед, активний розвиток експорту, зокрема збільшення експортних послуг та транскордонного співробітництва. Реалізація вищезазначених завдань дозволить Україні посісти гідне місце на світових ринках та забезпечити реалізацію своїх інтеграційних намірів до світової економіки.

Незважаючи на позитивні тенденції, становище зовнішньої торгівлі України залишається несприятливим. Значне стримування на український експорт спричиняє комплекс ендегенних та екзогенних факторів. Найважливішими серед них є:

- низька конкурентоспроможність вітчизняної промислової продукції, насамперед машинотехнічних виробів;

- важкий фінансовий стан більшості підприємств обробної промисловості та конверсійних виробництв, що робить практично неможливим здійснення за рахунок внутрішніх ресурсів інвестування перспективних, орієнтованих на експорт проєктів;

- штучне стримування курсу гривні в рамках «валютного коридору», що звужує можливість використання курсового фактора з метою просування експорту;

- недостатній розвиток вітчизняних систем сертифікації та контролю якості експортних товарів з однозначним на фоні підвищенням вимог до споживчих та екологічних характеристик, а також до безпеки продукції, яка реалізується на ринках промислово розвинутих країн;

- випереджаюче, порівняно з продукцією обробної промисловості та АПК, зростання цін на товари та послуги природних монополій;

- нестача спеціальних знань і досвіду роботи у сфері експорту в більшості українських підприємців, слабка координованість їх діяльності на зовнішніх ринках;

- розрив традиційних виробничих зв'язків на пострадянському економічному просторі та з країнами Східної Європи без завоювання нових постійних «ніш» на інших сегментах світового ринку;

- збереження елементів дискримінації українських експортерів за кордоном, застосування методів обмежувальної ділової практики, зокрема, картельних угод для витіснення чи недопущення України на перспективні, емні ринки;

- низький світовий рейтинг надійності України для кредитів та інвестицій, що ускладнює використання іноземних фінансових ресурсів для розвитку експортного потенціалу країни.

Можна зробити висновок про необхідність невідкладного формування цілісної системи заходів стимулювання експорту. Такими заходами підтримки українських експортерів могли б стати наступні:

- оформлення боргових зобов'язань держави з повернення ПДВ у вигляді облігацій або сертифікатів, які виконуватимуть роль гарантій для отримання кредитів;

- надання права підприємствам-виробникам використовувати певну частку валютної виручки на просування експорту;

- визначення механізмів, які дозволять підприємствам списати безнадійні борги, що не можуть бути сплачені іноземним партнерам;

- визначення переліку товарів, для яких доцільне запровадження спрощеної процедури пролонгації зовнішньоторговельних контрактів з продовженням термінів розрахунків;

- укладання міжбанківських угод із країнами СНД та Східної Європи щодо довгострокового кредитування контрактів з використанням національних валют тощо.

Іншим напрямом підтримки експорту, як показує світовий досвід, є процес об'єднання товаровиробників та підприємств у союзи, асоціації та інші угруповання з різними організаційними формами. Це зумовлено дією низки чинників, серед яких:

- жорсткість антимонопольного законодавства, різке підсилення під впливом науково-технічного прогресу диференціації продукції та підвищення ролі нецінової конкуренції,

- поява нових форм регулювання ринку на державно-монополістичній основі.

Кон'юнктура світового ринку нестабільна, тому проблема розвитку та здійснення програми заходів щодо підтримки експорту країни на світовому ринку за умов його глобалізації, збільшення або принаймні збереження його питомої ваги у світовій торгівлі є особливо актуальною для України. Обсяги та структура експорту країни безпосередньо залежать від її потенціалу, який можна визначити як максимальну здатність національної економіки при певному розвитку продуктивних сил випускати товари й надавати послуги, конкурентоспроможні на зовнішніх ринках. Від рівня експортного потенціалу країни значною мірою залежить її місце в системі світового господарства, вплив на загальносвітові процеси, що визначає не лише економічну, а й політичну вагомість країни, авторитет і місце держави в міжнародних відносинах. Якщо розглядати стан і розвиток зовнішньої торгівлі України в контексті

загальносвітових процесів, то стає очевидним – Україна посідає у світовій торгівлі досить незначне місце [5].

Товарна та географічна структура українського експорту протягом останнього десятиліття зазнала значних змін. Проте незмінною залишається його сировинна спрямованість. Україна постачає за кордон в основному продукцію з незначною доданою вартістю, головним чином напівфабрикати, що разом із вивозом сировини складають приблизно 60% українського експорту. При цьому проблема України не в самому експорті сировини, а в тому, що вона мало експортує промислових товарів і не адаптувалася до вимог і стандартів, які діють у світовій торгівлі.

Варто якнайшвидше нарощувати виробництво та експорт тих товарних позицій, що в загальних обсягах оптимальної структури експорту посідають чільне місце. Формування оптимальної структури експортного потенціалу продукції АПК повинно ґрунтуватися на загальній закономірності розвитку світової економіки, досконалих механізмів світового ринку, одержання максимальної вигоди та еквівалентності міжнародного обміну товарами.

Отже, структура та динаміка зовнішньої торгівлі не відповідають експортним можливостям нашої держави. У структурі експорту переважають сировина та продукція з низьким ступенем переробки. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в останні роки було значно лібералізовано, хоча, з іншого боку, розвиток експорту стримують істотні неторговельні (нетарифні) обмеження. Серед головних факторів, що стримують розвиток експортного потенціалу, є нестабільність законодавчої бази, складні митні процедури, низький рівень розвитку фінансового сектору та ринкових інституцій. Основним пріоритетом розвитку експортного потенціалу України та розширення присутності на міжнародних ринках є підвищення конкурентоспроможності української продукції.

Висновки. Ефективне використання експортного потенціалу полягає в здатності національної економіки виробляти конкурентоспроможну продукцію та реалізовувати її на міжнародних ринках при одночасному дотриманні умов стійкого зростання, ефективності використання природних ресурсів, розвитку науково-технічного потенціалу, а також забезпеченні економічної безпеки країни в цілому. Стратегічна роль експортного потенціалу виражається в тому, що він являє собою інструмент активізації наявних і потенційних переваг національної економіки у світовому господарстві.

Економічний ефект від реалізації експортного потенціалу України може бути досягнутий при диверсифікації та орієнтації

вітчизняних галузевих комплексів і підприємств на випуск тих видів конкурентоспроможної продукції та послуг, які будуть затребувані на зовнішніх ринках. В умовах, що склалися, очевидною є необхідність невідкладного формування цілісної системи заходів, які сприяють найбільш повній реалізації експортного потенціалу. Ці заходи повинні знайти відображення в спеціальній національній програмі розвитку та реалізації експортного потенціалу України.

Тактична мета полягає в інтенсифікації експортної діяльності на традиційних ринках для можливості здійснення подальшої перебудови національної економіки, а стратегічна – у підвищенні ефективності та масштабів експортної активності країни на основі раціоналізації структури експорту, розширення асортименту та поліпшення якості продукції, використання прогресивних форм міжнародного торгово-економічного співробітництва.

Для розвитку експортного потенціалу України в найближчий перспективі необхідно:

- підвищити конкурентоспроможність українських виробників на основі активізації структурного реформування економіки, передусім експортно-орієнтованого сектора;

- здійснити якісні зміни спеціалізації України у світовому поділі праці на основі розробки та реалізації комплексної експортної стратегії, орієнтованої на підвищення частки в експорті інноваційної та традиційної української продукції з високим рівнем доданої вартості, збільшення надання високотехнологічних послуг;

- переорієнтувати імпорتنу стратегію в напрямі забезпечення комплексного вирішення проблем модернізації національної промисловості та активної політики імпортозаміщення (обмеження ввезення імпорتنих товарів при інтенсифікації аналогічного виробництва в Україні);

- вирішити проблему диспаритету закупівельних та імпорتنих цін на продукцію аграрного сектору.

Список літератури

1. Стеценко Ж. В. Механізм розвитку та реалізації експортного потенціалу України / Ж. В. Стеценко // Економіка та держава. – 2008. – № 8. – С. 47–49.

2. Майбутнє економіки України / за ред. Е. Ахтирко. – К. : Міжнародний центр перспективних досліджень, 2007. – 54 с.

3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : < <http://www.ukrstat.gov.ua>>.

4. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації : підручник / Я. А. Жаліло [та ін.] ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.

5. Ковальчук Н. В. [Електронний ресурс] / Н. В. Ковальчук. – Режим доступу : <http: // www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Vddfa/2012_1/Kovalchuk.pdf>.

Отримано 30.10.2012. ХДУХТ, Харків.
© А.В. Янчев, О.І. Печенка, В.О. Пірштук, 2012.

УДК 339.138:001.8

Л.Л. Носач, канд. екон. наук
К.Ю. Величко, ст. викл.

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО РИНКУ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Досліджено особливості розвитку сучасного ринку маркетингових комунікацій, виявлено закономірності та тенденції його розвитку. Особливу увагу приділено розвитку інтернет-ринку в цілому та його медійного сектору зокрема.

Исследованы особенности развития современного рынка маркетинговых коммуникаций, выявлены закономерности и тенденции его развития. Особое внимание уделено развитию интернет-рынка в целом и его медийного сектора в частности.

In article the features development of modern market of marketing's communications are investigational, conformities to law and his progress trends are exposed. The special attention are spared development of internet-market and its media sector.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Протягом останнього десятиліття відбувається глобалізація світових ринків збуту, посилюється їх динаміка. Унаслідок цього активізуються ринки маркетингових комунікацій, що відображається як у збільшенні кількості відповідних агенцій, так і коштів, що витрачаються на комунікації зі споживачем. У 2011 році рекламно-комунікаційний ринок як з погляду кількості надаваних рекламодавцям комунікаційних каналів і сервісів, так і у вартісному вираженні, сукупно 12 608 млрд грн. Це більше, ніж обсяг ринку 2010 року на 18,4%.

Оскільки торгівля рекламними послугами в Україні на сучасному етапі розвивається в тісному взаємозв'язку із тенденціями і пріоритетами світового рекламного ринку, де фокус дедалі більше